

REFERÈNCIA DEL PARLANT *VERSUS* REFERÈNCIA SEMÀNTICA

Antoni Defez i Martín

El problema que em propose analitzar representa sols una vessant d'una més ampla qüestió, a saber, si són prioritaris, pel que fa a l'anàlisi del significat i la referència, la intenció del parlant i el context d'ús, o si, per contra, aquesta anàlisi ha de ser exclusivament construïda a partir d'una mera consideració literal del significat de les expressions lingüístiques. Prendré com a guia de la discussió algunes de les crítiques i revisions de la teoria russelliana de les descripcions definides: en concret, aquelles que han formulat Strawson, Donnellan i Kripke. La conclusió a què arribarem és que ni una consideració purament semàntica, ni una de purament pragmàtica poden explicar la significació ni la referència.

L'import lògic de la teoria russelliana de les descripcions definides (d.def.) mostrava quines eren les condicions de veritat de les proposicions en què intervenia una d.def.¹. Per tal que l'enunciat "El *F* és *G*" siga vertader han de ser satisfets tres requisits: (a) ha d'haver almenys un objecte que siga *F*; (b) ha d'haver com a màxim un objecte que siga *F*; i (c) aquest

¹ B. Russell, "Sobre el Denotar". En T. Moro Simpson (ed.), *Semántica Filosófica. Problemas y Discusiones*, Siglo XXI, Buenos Aires, 1973 pàgs. 29-48. També, *Introducción a la Filosofía de la Matemática*. Cap. XVI en *Obras Completas*, Aguilar, Madrid, 1973, pàgs. 1366-1374; y "La Filosofía del Atomismo lógico", en J. Muguerza (ed.), *La Concepción de la Filosofía Analítica*, Madrid, 1981, pàgs. 151 i ss.

objecte ha de ser G . Dit d'una altra forma: $\exists x [Fx \cdot (y) Fy \rightarrow x=y) \cdot Gx]$. Així, mentre que sols hi ha una manera com aquestes proposicions poden ser vertaderes -que s'acompleixen (a), (b) i (e)-, n'hi ha dues en què poden ser falses. En primer lloc, perquè res no responga a la descripció "el F" -que no siguin satisfets (a) i (b); i en segon lloc, perquè a pesar de no ser "el F" una d.def. vàcua, l'objecte que la satisfà no siga G -aço és, que (e) no siga satisfet. Fent ús del simbolisme: " $\neg\exists x [Fx \cdot (y) Fy \rightarrow x = y) \cdot Gx]$ " i " $\exists x [Fx \cdot (y)Fy \rightarrow x=y) \cdot \neg Gx]$ ", respectivament.

Amb aquest expedient lògic Russell pretenia desfer l'ambigüitat que respecte la falsedat es produeix amb les proposicions que inclouen una d.def. en el lloc del subjecte. A partir de la seua forma gramatical no podem saber de quina manera aquesta proposició és falsa, i ens cal, per tant, parafrasejar-la en termes d'una proposició existencial singularitzadora. Però, a més a més, aquesta paràfrasi permetia també a Russell salvar la significativitat d'aquestes proposicions quan res no corresponia a la d.def. sense haver-hi de recórrer a molestos "subsistents" ².

Ara bé, i en funció d'aquest "salvar la significació", la teoria russelliana tenia conseqüències addicionals sobre el llenguatge: (i) la desqualificació del llenguatge ordinari, en tant que la forma lògica aparent d'aquestes proposicions no seria la seua lògica real; i (ii) que les expressions referencials ordinàries, entre elles els "noms ordinaris", no serien expressions genuïnament referencials. D'aquesta manera, Russell salvava la "significació" de les proposicions que inclouen com a subjecte una d.def., però la salvava al preu d'afirmar que

² Una tal desagradable possibilitat es plantejava en el cas que intentàrem afirmar que la significació de les d.defs. fos denotar un objecte, ja que quan la d.def. fos vàcua, llavors seria necessari comprometre's amb entitats que malgrat no existir "subsisteixen" d'alguna manera i que són referides per la d.def. El punt de mira de les crítiques de Russell és la distinció fregeana entre "sentit" i "referència", així com les anàlisis de Meinong que duen a una postulació d'entitats subsistents.

aquesta "significació" no era la "significació ordinària". Efectivament, en la mesura que no eren de la forma "subjecte-predicat" sinó proposicions existencials singularitzadores i en tant que les expressions hi usades no eren genuïnament referencials, aquestes proposicions no versaven sobre l'objecte al qual aparentment, intuïtivament o ordinàriament feien referència.

Evidentment, aquest és un resultat no sols contraintuïtiu, sinó que, a més a més, no semblava una satisfactòria explicació de la significació lingüística ordinària. Russell hi volia evitar dues conseqüències per a ell perniciosos: l'ambigüïtat de la falsedat i l'acceptació de subsistents. Ara bé, semblen possibles altres anàlisis que salven la significació ordinària sense caure en aquests perills. Considerem les següents observacions que es deriven de les anàlisis alternatives, de caire pragmàtic, que han fet P. E. Strawson i J. Searle:

(i) Quan un parlant afirma "el *F* és *G*", essent "el *F*" una d.def. vàcua, aquest subjecte no ha realitzat, en realitat, cap asserció, açò és, no ha projectat sobre el món cap proposició. Per tant, l'emissió del signe proposicional "el *F* és *G*" no representa un ús significatiu ni vertadero-fals, és a dir, no té un sentit "totalment determinat", tot i que les seues paraules en tant que simple "signe proposicional" poden ser significatives si hom ha respectat les regles de la sintaxi. Dit amb terminologia d'Austin: encara que s'han satisfet les "convencions descriptives" perquè la situació que instancia el "signe proposicional" n'és una de les que poden trobar-se al món, no han estat satisfetes les "convencions demostratives". En conseqüència, quan la d.def. és vàcua no es plantejaria la qüestió de la veritat ni de la falsedat de la proposició en què apareix.

(ii) I això és així perquè afirmar "el *F* és *G*" quan "el *F*" no és una d.def. vàcua no suposaria afirmar que existeix un objecte i només un que és "el *F*": simplement és afirmar que l'objecte que és *F* és *G*. Paral·lelament quan aquest objecte no existeix afirmar "el *F* és *G*" no serà ni dir

quelcom mancat de sentit -tot i que no tinga un sentit "totalment determinat"- ni serà tampoc dir quelcom fals. Simplement es tracta d'un acte fallit d'assertió ja que la funció de la referència no ha estat satisfeta. Per tant, no es planteja la possibilitat d'una ambigüïtat respecte la falsedat, ni la necessitat d'apel·lar a "subsistents" ³.

Strawson, així, va acusar a Russell d'haver confós els conceptes d'oració, emissió d'una oració i ús d'una oració, d'una banda, i els conceptes d'expressió, emissió d'una expressió i ús d'una expressió, d'una altra. Això seria la causa, en la seua opinió, que Russell hagués dit coses de les oracions i de les expressions que són, en realitat, només pròpies dels seus usos. En concret, Russell sembla afirmar que és possible plantejar el problema de la veritat i de la falsedat respecte una oració -entesa com a "signe proposicional"- quan, en realitat, aquesta només podria plantejar-se de l'ús d'una oració. Igualment, Russell hauria potenciat la idea errònia que és possible plantejar el problema de la referència d'una expressió lingüística -considerada com a simple "signe"- quan això només podria fer-se de l'ús d'una expressió.

En realitat, per Strawson, d'una expressió i d'una oració només té sentit plantejar-se el problema de la seua significativitat, açò és, si per a un determinat signe -en el cas de les expressions- o si per a determinada combinació de signes -en el cas de les oracions- existeixen regles o convencions que els fan significatius. I aquest problema és distint, respectivament, del problema de "fer una assertió" -és a dir, fer una descripció vertader-falsa d'una situació- i del problema de "fer referència" a un objecte. En ambdós casos seria necessari tenir presents factors que la consideració merament lògica de Russell no contempla, a saber, el que Bar-Hillel

³ P. F. Strawson, "On Referring" (1956), en A. P. Martinich (ed.), *The Philosophy of Language*, Oxford University Press, New York, 1985, pàgs: 220 i ss; *Introduction to Logical Theory* (1959), Methuen, London, 1963, pàgs: 184 i ss.; "Referencia Identificadora y Valores de verdad" (1964), en P. F. Strawson, *Ensayos lógico-lingüísticos*, Tecnos, Madrid, 1983, pàgs: 90 i ss.; i J. R. Searle, *Actos de Habla*. Cátedra, Madrid, 1980, pàgs: 161-166.

ha anomenat genèricament “el context pragmàtic”, el qual inclouria la intenció del parlant, la distribució dels objectes en l'entorn, el curs de l'intercanvi lingüístic -i no lingüístic- previ, etc.⁴. És per aquestes raons que Strawson considera que una proposició del tipus "el *F* és *G*" quan la d.def és vàcua pot ser significativa sense ser per això vertader-falsa o, millor, sense ser falsa.

En segon lloc, Strawson critica a Russell que haja pensat que afirmar "el *F* és *G*" és la mateixa cosa que afirmar que existeix un objecte que és *F*, que no existeix cap altre que també ho siga, i que aquest objecte també és *G*. En la seua opinió això no és així: qui afirma "el *F* és *G*" sols afirma "el *F* és *G*", açò és, que l'objecte *F* és *G*. I això és distint de la qüestió que afirmar "el *F* és *G*" ens compromet, pressupose o mostre que ens comprometem o que les nostres paraules "impliquen" -en sentit no lògic- amb l'existència d'un objecte que és *F*.

Al seu tom, Searle més sistemàticament considera que l'error de Russell consisteix a afirmar que és possible tractar la referència com un "acte il·locucionari" per dret propi quan, en realitat, no és aquest el cas. Per a Searle, "fer referència" no és cap “acte de parla” sinó sempre, i de forma parasitària, quelcom que és part d'un acte de parla, i en el cas que ens ocupa, part de l'acte de parla de "fer una asserció". Per tant, si dir "el *F* és *G*" no és afirmar que existeix un objecte que és *F*, la proposició "el *F* és *G*" no serà falsa quan no existesca cap objecte que siga *F*. Serà, pel contrari, un ús estrany, rar o fora de lloc de la proposició en qüestió.

Ara bé, aquestes critiques no impliquen que la teoria russelliana siga incorrecta. Strawson i Searle reconeixen que Russell ha establert correctament les condicions que han d'acomplir-se per tal que una proposició del tipus "el *F* és *G*" siga vertedera, açò és, les seues

⁴ Y. Bar-Hillel, "Expresiones indicadoras" (1954), en T. Moro Simpson (ed.), *op. cit.*, pàgs: 95 i ss.

"condicions de veritat". Aquestes, però, que serien dilucidacions merament semàntiques, i no serien, en llur opinió, una correcta explicació de la significació de "el *F* és *G*" ni tampoc del tipus de cosa que fa un parlant quan diu "el *F* és *G*".

Tanmateix, una valoració com aquesta de la teoria russelliana necessita enfrontar-se amb el problema del caràcter referencial de les expressions ordinàries. Com suara apuntàvem, Russell no reconeixia que els "noms ordinaris", les d.defs. o les anomenades "descripcions impròpies" (p.e., "el llibre") fossin genuïnament referencials. Per contra, crítiques com les esmentades hauran de mantenir tesis contràries a les de Russell. Doncs bé, propose a tal efecte que considerem aquesta qüestió des de la perspectiva oberta per la teoria causal dels noms propis, la qual en un sentit genèric accepta la tesi russelliana que el significat d'una expressió consisteix en la seua referència.

Considerem, per exemple, la teoria de Kripke dels "designadors rígids"⁵. Per a Kripke, i d'una manera més tolerant que Russell, un "designador rígid" és tota aquella expressió referencial -un nom propi, un pronom personal, un pronom demostratiu, un nom de massa, els noms comuns, els conceptes d'entitats teorètiques, les d.defs. que usen propietats essencials dels objectes, etc.- que designa un objecte o, millor, un mateix objecte en tot món possible. Aquesta designació no es realitzaria en funció d'alguna propietat accidentalment vertadera de l'objecte que pogués ser expressada a través d'alguna (o d'un conjunt de) d.defs.; tampoc no vindria garantida, com en Russell, a través d'una teoria epistemològica com la del "*acquaintance*"⁶. Pel contrari, un "designador rígid" simplement representaria l'objecte en tant

⁵ S. Kripke, *Naming and Necessity*, Basil Blackwell, Oxford, 1972, pàgs. 24 i ss; i "Identity and Necessity" (1971), en S. P. Schwartz (ed.), *Naming, Necessity and Natural Kinds*, Cornell University Press, Ithaca, pàgs: 72 i ss.

⁶ B. Russell, "Coneixement per relació i concixement per descripció", en *Misticisme i Lògica*, Edicions 62, Barcelona, 1969, pàgs: 211 i ss. També, *Los Problemas de la Filosofía. Obras Completas*, pàgs: 1030-1042 i 1087-1093.

que és el seu nom o en tant que n'ofereix una propietat essencial, on aquest fet és explicable sols en termes "causals" o, si es vol, en funció de "cadena comunicatives" a través de les quals la relació "designador-designat" va passant de parlant a parlant.

Com acabem de dir, d'acord amb aquesta teoria els noms ordinaris poden ser considerats com a expressions genuïnament referencials. Diversos fets compten a favor d'una tal interpretació. D'entrada, que l'acceptació de la vessant lògica de la teoria russelliana no sembla implicar la invalidació dels noms propis ordinaris. En realitat, els llibres de lògica els fan servir com a tals; i, a més a més, cal recordar que precisament fou el mateix Russell en escriure *Les Conferències sobre l'Atomisme lògic* (1918), però no l' *On Denoting* (1905), quan els va donar l'estatus de "descripcions disfressades" ⁷. I en segon lloc, i com afirma K. S. Donnellan acostant-se a les crítiques de Strawson i Searle, el fet que una proposició de la forma "N és G" no hauria de ser analitzada com proposa Russell, perquè la paràfrasi russelliana, a través de l'ús de quantificadors, converteix la proposició "N és G" en un enunciat general sobre la realitat, cosa que va contra el que seria una explicació adequada de "N és G", a saber, que es tracta d'una asserció particular sobre un objecte determinat, l'objecte referit per "N" ⁸.

¿Què succeeix, aleshores, quan al nom propi "N" no li correspon cap objecte? La solució que ofereix la teoria causal es basa en la seua tesi de l'existència de "cadena comunicatives causals": quan un nom "N" deixa de tenir referència -p.e., "Sòcrates"- les proposicions en temps present en què intervé com a subjecte ja no serveixen per fer assercions o per descriure la realitat present i, per tant, d'elles no podem plantejar-nos la veritat o la falsedat. Ara bé, quan usem el llenguatge per parlar del passat podem usar aquest nom.

⁷ B. Russell, "La Filosofia del Atomismo lógico". En J. Muguerza (ed.), *op. cit.*, pàgs: 1621 i ss.

Evidentment, en aquest cas el significat de la paraula no serà un objecte que existeix de fet ara, sinó un que va existir. Entre aquell objecte o, millor, entre l'ús del nom per referir a aquell objecte i l'ús del nom en el present existeixen connexions causals i històriques servides per "cadena comunicativa" que assegurin que a través d'aquest nom fem referència a aquell objecte que va existir però que ara ja no existeix. Igualment, quan ens la veiem amb expressions que, com "Tirant lo Blanch", no tenen referència en cap situació possible també l'apel·lació a les "cadena comunicatives causals" ofereixen la solució: no es tracta d'una genuïna expressió referencial en no haver connexions causals i històriques que lliguen l'expressió amb un objecte.

I resultats semblants són assolits des d'anàlisis distintes de la significació lingüística que donen prioritat a les "condicions d'ús" o d'assertabilitat dels noms. En concret, per l'anomenada "teoria del feix" (*the bundle theory*), la qual considera la significació d'un nom com el conjunt - per a Searle, "definit" i, per a Wittgenstein, "indefinit"- de d.defs. vertaderes de l'objecte que el nom designa⁹. Aquesta teoria ni veu invalidada la significació d'un nom per la seua manca de referència, ni tampoc no necessita rebutjar els noms ordinaris com a expressions no-referencials per tal d'evitar el perill dels subsistents.

Doncs bé, un cop vist el cas dels noms ordinaris passem a considerar el de les descripcions, siguen aquestes definides o impròpies. D'entrada, i de manera intuïtiva, podríem afirmar que no hem de confondre en aquest respecte "vaguetat" i "generalitat". Les "descripcions", en tant que expressions generals, poden ser usades una i una altra vegada, en contextos i sota intencions diferents, per fer referència a distints objectes del mateix tipus. La

⁸ K.S. Donnellan, "Speaking on Nothing" (1974), en S. P. Schwartz, *op. cit.*, pàgs: 216 i ss.

⁹ Vid., p.e., L. Wittgenstein, *Investigacions filosòfiques*, Laia, Barcelona, 1983, §36 i ss.; i J. R. Searle, *op. cit.*, pàgs: 166 i ss.

possible "vaguetat" que provocaria aquesta generalitat podria salvar-se, aleshores, apel·lant a la intenció del parlant i a la contextualitat del seu ús, perquè al remat els objectes referits són sempre els objectes sobre els quals parla un subjecte i sols ho són contextualment¹⁰.

Ara bé, aquesta possibilitat de considerar les descripcions, almenys sota certes restriccions, com a expressions genuïnament referencials necessita d'aclariments addicionals. Considerem a tal efecte la distinció que ha fet recentment Donnellan entre els usos "atributiu" i "referencial" de les d.defs.¹¹. Segons aquest autor, amb una proposició de la forma "el F és G" poden passar dues coses diferents:

(i) Que l'expressió "el *F*" siga usada per establir quelcom -la propietat G- sobre qualsevol objecte que siga "el *F*". En aquest cas podem dir que la d. def "el *F*" s'escau essencialment, ja que si cap objecte no la satisfia, aleshores res no ha estat dit, açò és, que qui emet la proposició "el F és G" no ha fet referència a cap objecte, ni tampoc no ha realitzat cap asserció. Es tracta de l'ús atributiu.

(ii) Que l'expressió "el *F*" siga usada per establir quelcom -la propietat G- sobre un determinat i concret objecte que, de fet, pot ser o no "el *F*", açò és, que com a una qüestió fàctica l'objecte referit pot o no satisfer la d.def. En aquest cas, i a diferència de (i), que cap objecte no satisfaga la d.def no implica que el parlant no haja fet referència a un objecte determinat, ni realitzat una asserció. Es tracta de l'ús referencial.

¹⁰ D'acord amb T. Iglesias ("Russell on Vagueness and Wittgenstein's Tractatus", en R. Haller (ed), *Wittgenstein and his Impact on Contemporary Thought*, Vienna (1 978) aquesta seria una de les confusions que menà Russell a proposar la construcció d'un llenguatge lògicament perfecte i la desqualificació del llenguatge ordinari

¹¹ K. S. Donnellan, "Reference and Definite Descriptions" (1966), en S. P. Schwartz (ed.), *op. cit.*, pàgs: 43-59.

Considerem els següents exemples: (a) "El rei de França és calb"; i (b) "L'home que beu absenta és el Sr. Atanet" dit, per exemple, en una festa de cap d'any a un invitat que acaba d'arribar. En (a) ens trobem amb un "ús atributiu" d'una d.def. ja que si, de fet, no hi ha cap rei de França aleshores, a pesar de la significativitat de la proposició, no hauríem fet cap assertió ni cap referència. En aquest cas -com Strawson afirmava contra Russell- diríem que res vertadero-fals no s'ha dit i, per tant, que la qüestió de la seua falsedat no es planteja. En (b), pel contrari, ens trobem amb un "ús referencial" de la d.def: encara que l'home al qual faig referència no estiga bevent absenta -p.e., podria tractar-se de gasosa- això no impedeix que la referència i l'assertió puguin ser realitzades. Dit d'una altra manera, i això hauria passat desapercbut tant a Russell com a Strawson en no haver diferenciat l'ús atributiu i l'ús referencial: la no existència d'un objecte que siga "el *F*" en un "ús referencial" de "el *F*" no implica que "el *F* és *G*" siga necessàriament una proposició sobre la qual no es planteja la qüestió de la veritat i la falsedat -com diria Strawson-, o bé una proposició falsa -com diria Russell-, ni que la referència haja resultat fallida.

Així, segons Donnellan, les coses correctes dites fins ara respecte les d.defs. serien: (i) Russell tindria raó en la manera com fixa les condicions que s'han d'acomplir per tal que siga vertadera una proposició que inclou un "ús atributiu" d'una d.def.; (ii) al seu torn, Strawson tindria raó en dir que no es planteja la qüestió de la veritat i la falsedat -o que res vertadero-fals no s'ha dit o que cap assertió no s'ha dut a terme quan res no satisfà l'ús atributiu d'una d.def. Ara bé, ni l'un ni l'altre no s'han ocupat de l'ús referencial i, per tant, ni (i) ni (ii), com hem vist, serien aplicables en aquest cas. No obstant això, Russell tindria raó en sentit genèric: per tal que una proposició del tipus "el *F* és *G*" siga vertadero-falsa i la referència no siga fallida cal que existesca un objecte i només un al qual es faça referència. El problema, però, és que aquest

objecte no necessita ser de forma necessària "el F ", açò és, no és necessari que satisfaga la d.def. en el seu aspecte atributiu.

Cal advertir, com fa el propi Donnellan, que la distinció entre "ús atributiu" i "ús referencial" es basa en criteris "pragmàtics". Res no hi ha en la sintaxi de les proposicions ni en la semàntica de les paraules que permeta establir-la. En realitat, podríem parlar d'una "ambigüitat pragmàtica": la referència i l'assertió que aconsegueixen les paraules del parlant estan en funció del context, les intencions o de les creences dels parlants. Cert és que Russell i Strawson havien parlat de "pressuposicions" -per a Russell "el F és G ", si és vertadera, implicava lògicament l'existència d'un únic objecte x , tal que Fx ; mentre que per a Strawson es tractava d'una implicació de tipus no lògic sinó contextual i intencional. Aquestes, però, eren implicacions aplicables sols al cas de l'ús atributiu i, per tant, inoperants pel que es refereix a l'ús referencial. En aquest cas, de forma més aguditzada que en el atributiu, és evident que una proposició per si mateixa -en tant que simple "signe proposicional"- no pot comunicar ni dir res en absolut, açò és, no pot aconseguir "fer referència" a un objecte ni "fer una assertió".

En aquest sentit una d.def. sota un "ús referencial", a diferència del que diria Russell, no difereix en essència de l'ús d'un "nom": fa referència a un objecte no a través del seu contingut descriptiu, tot i tenir-lo¹². I aquesta és la moral: les d.def. poden comptar com a expressions genuïnament referencials. Allò important és que siguen usades "referencialment", i no en funció del seu contingut descriptiu.

1

Ara bé, aquesta conclusió faria necessari replantejar-se teories com la kripkeana dels "designadors rígids". Kripke sols acceptaria un cas en el qual una d.def. podria funcionar

¹² K. S. Donnellan, *op. cit.*, pàgs. 64-65.

"referencialment" o com un autèntic nom, a saber, quan el contingut descriptiu de la d.def. representa una propietat essencial de l'objecte al qual refereix. I això perquè Kripke en fer una semàntica en funció de Móns Possibles sembla obligat a defensar, com fa, una tesi essencialista segons la qual ser un "designador rígid" implica ser un "designador rígid" en qualsevol situació contrafàctica. Donnellan no té per què satisfer aquesta exigència. A banda dels casos que la Teoria de Kripke abasta, podem incloure entre la categoria de les expressions genuïnament referencials expressions que sols "contextualment" fan aquesta funció, cosa que Kripke per les raons adduïdes no pot fer.

No obstant, si totes aquestes observacions són correctes aleshores existeix una dificultat que s'ha de plantejar a Donnellan. Es tracta del problema de quin enunciat s'ha realitzat a través de l'afirmació "el *F* és *G*", quan "el *F*" és usada referencialment amb èxit, però sense ser satisfeta per l'objecte referit. Dit d'una altra manera: ¿quin serà, en aquest cas, el "sentit" de la proposició "el *F* és *G*" o ¿quin estat de coses descriu vertaderament aquesta proposició? Existeixen dues possibilitats: el significat literal de les paraules del parlant o allò que el parlant volgué dir i que hagués dit de saber com eren en realitat les coses. D'una altra manera: bé en funció de la "referència semàntica" o bé en funció de la "referència del parlant".

Kripke pensa que aquesta *aporia* donaria, metodològicament i com a qüestió de principis, la raó a una anàlisi de les d.defs. que, com la de Russell, prima l'aspecte semàntic en contra d'una consideració de tipus pragmàtic, açò és, que cal analitzar aquell enunciat en funció de la "referència semàntica" ¹³. Kripke no dóna cap raó substantiva en favor de la seua posició; sols que metodològicament seria preferible. Ara bé, és clar que la posició de Kripke és hereva

¹³ S. Kripke, "Speaker's Reference and Semantic Reference" (1977), en A.P. Martinich (ed), *op. cit.*, pàgs: 249-268.

d'una manera de fer anàlisi del llenguatge que, com la seua teoria dels "designadors rígids", no dóna rellevància als aspectes pragmàtics ni contextuals del significat, sinó que apel·la amb l'expedient dels Móns Possibles, a una semàntica essencialista¹⁴.

Donnellan, al seu tom, aposta per la segona de les possibilitats, és a dir, que l'enunciat que ha realitzat el parlant és el que correspon a l'objecte referit i allò que s'ha dit d'ell, i no allò que correspondria a les seues paraules textuales¹⁵. Fer-lo d'una altra manera seria prendre l'ús de la d.def. del parlant com "atributiu", cosa que malrepresentaria les seues paraules i intencions significatives, ja que ell va usar la d.def. "referencialment". Això es torna clar si l'oient, en intentar reproduir l'enunciat del parlant, utilitza una d.def. vertadera de l'objecte en qüestió. Efectivament, a través d'un ús referencial d'una d.def. que no és satisfeta per l'objecte referit es pot fer referència a aquest objecte i es pot fer una asserció sobre ell. I això no impedeix la possibilitat de correcció en funció del que és vertader i del que és fals o en funció d'allò que satisfà o no la d.def.¹⁶.

¹⁴ Per a Kripke el test a través per saber si determinada expressió és un "designador rígid" és si designa el mateix objecte en tot món possible o en tota situació contrafàctica imaginable. En aquest respecte, les expressions lingüístiques que enregistren característiques dels objectes que no siguen vertaderes d'aquests objectes en tot món possible no poden comptar com a "designadors rígids". Ara bé, la noció de "món possible" és una noció fosca i que Kripke sembla fer descansar únicament en el criteri lògic de la "no-contradicció" quan, de debó, sembla necessari apel·lar a alguna cosa més en intentar definir el terme "possible".

¹⁵ K.S. Donnellan, *op. cit.*, págs. 60-64.

¹⁶ A més dels rendiments esmentats, al meu parer, aquesta distinció entre "ús atributiu" i "ús referencial" de les d.defs. neutralitzaria la primera de les paradoxes que E. L. Gettier va plantejar per demostrar que la definició clàssica del coneixement és insuficient (vid. "Is justified True Belief Knowledge?", en H. Feigl, W. Sellars & K. Lehrer (eds), *New readings in Philosophical Analysis*, Appelton-Century-Crofts, Meredith Co., New York, 1967). La paradoxa es produiria perquè Gettier no distingeix aquests dos usos respecte la descripció "L'home que té deu monedes a la butxaca" dintre de la proposició "L'home que té deu monedes a la butxaca aconseguirà el treball", la qual representa la creença de Joan. En realitat, Joan estaria usant la descripció de forma referencial per tal de referir-se a Pere, i per això no podem dir que sabia que ell mateix anava a aconseguir el treball, malgrat tenir sense saber-ho deu monedes a la seua butxaca. L'aparença que sí sabia que ell mateix, i no Pere, anava a aconseguir el treball -i, per tant, que "sabia" sense tenir cap justificació- apareix quan considerem erròniament, cosa que faria Gettier, que Joan fa un ús atributiu de "L'home que té deu monedes en la butxaca". Dit d'una altra manera: Gettier presenta un cas, pretesament paradoxal, de coneixement *a priori* d'una veritat contingent, per dir-ho a la kripkeana; es tractaria, però, sols d'una aparent paradoxa, ja que aquest autor no distingeix entre coneixement *de dicto* i coneixement *de re* (Un tractament d'aquesta distinció, tot i que no aplicada a la paradoxa de Gettier, sinó com una crítica a Kripke, pot trobar-se en: J. Ferrater Mora, *Indagaciones sobre el lenguaje*. Alianza Editorial.

Revisem el nostre exemple: si algú, sota les condicions esmentades, diu "L'home que beu absent a és el Sr. Atanet" el seu interlocutor podria replicar: "Voldràs dir "l'home que beu gasosa" " o "És el Sr. Atanet, però no està bevent absent sinó gasosa". Sembla, per tant, que allò que serà vertader és allò que el parlant volgué dir més que allò que, de fet, digué si fem cas únicament de les seues paraules textuais. Igualment, sembla que si alguna cosa ha de comptar en aquest cas com l'enunciat o el sentit de la proposició és allò que pretengué dir el parlant millor que allò que, de fet, arribà a dir. I això es torna més evident encara si preguntem al parlant, un cop que aquest ha comprovat el seu error, si allò que volgué dir fou allò que en realitat digué o si alguna altra cosa. Amb tot, però, la dificultat existeix. I, per això, Donnellan reconeix que la noció de enunciat -o del "sentit" de la proposició- en aquest cas està lluny de ser clara, ja que seria problemàtic, com a mínim, decidir tant si el parlant digué quelcom vertader o fals, com què és allò que de debò digué.

Ara bé, ¿serien tan divergents posicions con les de Donnellan i Kripke? Pense que no. El problema, com suggereix Ferrater Mora, no ha de ser intentar veure la qüestió de la significativitat del llenguatge -en aquest cas la de les proposicions- unilateralment, bé sols des de la perspectiva del parlant bé sols des de la perspectiva semàntica. Ambdues són presents, com sembla tenir en compte Donnellan, en l'acte d'usar el llenguatge. I d'elles, com també reconeix aquest autor, la perspectiva semàntica és la que acaba essent decisòria en la mesura que és la instància en què podem parlar de condicions de veritat. Això, no obstant, és diferent

Madrid, 1970, pàgs: 231-236. I. Keith S. Donnellan, "The Contingent a priori and Rigid Designators", en P. A. French, T. E. Uehling & H. K. Wettstein (eds), *Contemporary Perspectives in the Philosophy of Language*. Minneapolis, 1979, pàgs: 45-60). Agraesc al meu amic el professor Tobies Grimaltos les observacions que en aquest respecte m'ha fet en les discussions que hem mantingut sobre aquest tòpic.

del problema de com els parlants usen les expressions lingüístiques, açò és, de la dimensió pragmàtica del llenguatge¹⁷.

Tomant al nostre exemple, el problema no és el de determinar quin enunciat hem realitzat en un cas de “el F és G”, on "el F" refereix a un objecte, tot i que aquest objecte no siga "el F". Això, en realitat, no és cap dificultat des del moment que la noció de enunciat ve definida en funció de les condicions de veritat. El problema és si a l'hora d'analitzar la significativitat de les expressions lingüístiques hem d'acceptar o no com a rellevant la perspectiva pragmàtica de l'ús d'aquestes expressions. I en la meua opinió, tal com Donnellan sembla afirmar, caldria apostar per la idea que no és possible fer una anàlisi purament semàntica. Pel contrari, si volem explicar la significació del llenguatge ordinari, cal tenir present aquesta perspectiva pragmàtica. I això sense renunciar a la idea que la significativitat, en darrera instància, resideix en les condicions de veritat -açò és, en les condicions semàntiques. I sense oblidar, però, que aquestes condicions de veritat són sempre a dintre de concretes condicions pragmàtiques i d'intenció dels parlants.

En realitat, una concepció d'aquesta mena era ja present en el plantejament de Russell. El fet que aquest completés la vessant lògica de la teoria de les d.defs. amb una teoria epistemològica mostrava la necessitat de no oblidar el fet que el llenguatge és sempre usat per subjectes en situacions epistèmiques o contextuals determinades. Una altra cosa, no obstant, és que l'epistemologia que Russell ens proposava en fos una de correcta o escaient, com sembla clar que no ho és, per tal d'explicar la significació i ús del llenguatge ordinari.

¹⁷ Vid. "Cuestiones de palabras", en J. Ferrater Mora, *Las palabras y los hombres* (1971). Ediciones Península. Colección Nexos. Barcelona 1991, pàgs: 109 i ss.